

2.2. Glasgow rangers

In de steengroeve weet Joseph wel zijn draai te vinden. 't Is hard labeur maar hij is al heel blij dat hij eindelijk weer aan de slag is, ook al is het "zoo eene lastig werk voor zoo eene kleine loon van 3 frs daags". De taalbarrière ervaart hij wel als een grote handicap ("Spietig dat men tegen niemand kan klappen, ik kan tegen niemand spreken en zij verstaan mij ook niet"). Dat bevreemdt hem des te meer, wanneer hij merkt dat twee Engelse werkmakers sterk lijken op twee Oostendse vissers, met name "Pulle Maes" en Michel Wellecome ("Als ik hulder wel bezagge stond mijne gedachten op Oostende. 't Was spijtig dat men niet te gader kan klappen, de tijd en de dagen zoude zoo niet tegensteken").

Intussen blijkt dat in dit protestantse Engeland de Roomse kerk de Belgische vluchtelingen niet los laat. Op vrijdag 26 maart 1915 verschijnt in Culmstock andermaal een Belgische priester "en vroeg om ons te biechten en ons Paschen te houden". Dat genoegen willen ze zichzelf en de priester niet ontzeggen, maar wanneer zij vernemen dat zij hiervoor naar Tiverton moeten gaan, hetzij een fikse wandeltocht van 3 uren, geven zij "die priester voor antwoord dat wij zoo verre niet gingen gaan". De priesterlijke reactie hierop is nogal heftig : "En die priester was daarvoor kwaad. En hij ging er van door met deze woorden ons toe te sturen : Gij zult nog meer tegenkomen, gij hebt nog niets tegen gekomen, indien gij hulder Paschen niet houdt". Een dergelijke reactie valt bij de Oostendenaars niet in goede aarde ("Zoo dat was eene schoone antwoord van eene katholieken priester, in plaats van ons te komen moed te geven kwam hij voor ons te verwensche, kwamen wij nu nog niet genoeg tegen, uit ons land moeten vluchten en op eene vreemde moeten dolen 19 weken zonder eene centiem te verdienen en alles moeten achterlaten. Wij moesten voor die pastoor zijn plezier 3 uren gaan en 3 uren weder te voeten naar de kerke gaan").

Aldus breekt de Paasperiode aan en meteen ook het einde van die lange en gure Engelse winter. Op vrijdag 2 april, Goede Vrijdag, stellen zij vast dat er "op die dag nievers gewerkt wordt, zij houden Goede Vrijdag voor eenen Hoogdag". Vervolgens op Paasdag zelf is het in Culmstock bijzonder rustig ("t Is gelijk op eene andere Zondag"). Op Paasmaandag gaan de gedachten wel even naar de jaarlijkse Vissersmis in Oostende, maar het is een gewone werkdag ofschoon er (is dit een Paasgeschenk ?) voor Joseph goed nieuws is : de "boss" komt hem melden dat de proeftijd voorbij is en dat hij opslag krijgt, namelijk voortaan 3 shillings in plaats van een Half-crown (2 shillings & sixpence). Het is niet om over naar huis te schrijven maar "alle baten helpen zei Pierlala en hij piste in de zee".

Op woensdag 13 april is er nog ander goed nieuws : met ingang van 19 april 1915 kunnen de "refugees" Brits geld in ontvangst nemen waarmee ze voortaan dan maar zelf hun inkopen moeten doen. Het blijkt te gaan om een bedrag van 25 shillings per week en per persoon, een soort van "leefloon". Dit is lang niet slecht, in vergelijking met het loon in de steengroeve. In de omzendbrief van het "Committee" staat er ook aangestipt dat zij "moesten onze hof beplanten en bezaaien, wij hadden in ons hof pataten, wortels, rapen, erweten en boonen geplant". Een Oostendenaar die zich omtoverft tot tuinman, daar zouden de Pannenaars nog eens van opkijken !

Het probleem met de priester en de kerkgang in Tiverton is intussen bijgelegd. Heel wat Belgen hebben zich immers nu ook een tweedehandsfiets kunnen afschaffen, en per fiets is een rit naar Tiverton een prettig uitstapje. De zondag wordt aldus een excursie-dag, 's Morgens eerst naar de Mis in Tiverton ("eene schoone mis maar niet gelijk in België") en daarna gaan ze vrienden en bekenden opzoeken, zoals de Oostendenaars Aspeslagh, Lacluse en Vervake, die aldaar gevestigd

zijn. Daardoor delen zij ook in het wel en wee van de Belgen in Tiverton, zoals op zondag 25 april wanneer het zoontje van Petrus Vervake, stuurman van een Oostendse sloep, plots sterft, wat binnen de Oostendse kolonie grote verslagenheid en rouw teweeg brengt.

Op 1 mei (is het omwille van het Feest van de Arbeid ?) krijgt Joseph andermaal opslag, zij het weerom met mondjesmaat, namelijk 2 shillings ("Zoo dan maakte dat er 20 schellingen in eene week was"). Vervolgens is er op zondag 23 mei het hoogfeest van Pinksteren, maar dat is in Engeland geen hoogdag of feestdag, dus een gewone zondag, ware er niet het feit dat die dag "de dronkaards van Culmstock in hulder draai waren, in Culmstock heeft men groote dronkaards, hier hebben wij dronkaards die niet benauwd zijn van 3 – 4 dagen aan een stuk te drinken". Aldus maken onze Oostendenaars kennis met het typisch Engels drankprobleem, dat ieder week-end, vanaf de betaaldag op zaterdag, laveloze dieptepunten bereikt !

Op zaterdag 5 juni komt Jan Borrey terug van Glasgow. Zijn drie maanden op de scheepswerf zijn om, en – zoals beloofd – na die termijn mag hij even terug naar Culmstock. Dat wordt gevierd in de plaatselijke "pub". Jan wacht op verder nieuws en op maandag 14 juni wordt hem officieel medegedeeld dat hij zich met zijn gezin in Glasgow mag vestigen, en dit precies 6 maanden na hun "resettlement" in Culmstock. Joseph Noote beslist dan maar voor zichzelf dat hij niet op zijn eentje in Culmstock zal achterblijven en dat hij bijgevolg het gezin Borrey zal volgen naar Glasgow. Het uur van scheiden is gekomen en tot laat in de avond wordt in Culmstock van iedereen, Belgen en Engelsen, uitbundig afscheid genomen.

's Anderendaag, dinsdag 15 juni 1915, is het de grote dag van de exodus naar het verre Glasgow. Dit gaat via Bristol waar zij om 8.30 u. 's avonds de nachttrein nemen naar Glasgow, waar zij de volgende morgen te 7.30 u.. arriveren na een vermoeiende rit van ruim 11 uren, met onderweg slechts drie stopplaatsen. Onmiddellijk na aankomst begeven zij zich naar het plaatselijk kantoor van het "Refugees Committee", waarbij het hen dadelijk opvalt dat daar in Schotland de toon niet meer zo vriendelijk en gastvrij is als in het zuiden, in Engeland. Er wordt genoteerd hoeveel geld zij op zak hebben "en van waar men kwam en wie ons naar Glasgow gezonden had en waarvoor men naar Glasgow gekomen was en veel didjes en dadjes". Voorlopig onderdak is slechts mogelijk mits betaling van 1 pond per persoon (op voorhand te betalen), in het geval van Jan en zijn gezin niet minder dan 4 pond ! Dat wensen zij niet te spenderen en bijgevolg dolen zij gans de dag rond in Glasgow op zoek naar een logement. Uiteindelijk moeten zij, na vruchteloos overal te hebben aangeklopt, dan toch maar toegeven en met veel tegenzin het geld overhandigen. Het valt ten slotte nog wel mee, want "als men betaald hadde krijgt men rechtuit goed eten en drinken en veele eten en 3 kamers voor te slapen, als men geeten hadde zijn wij ter stond naar ons bedde gegaan want wij hadden ons bedde noodig".

Op vrijdag 18 juni gaan onze Oostendenaars opnieuw naar het "Committee" om de paperasserij in orde te brengen en vooral om een woonst toegewezen te krijgen. Dit lijkt geen probleem op te leveren ... tot zij ontdekken, na een lange rit van ruim een uur, dat hun nieuw verblijf zich bevindt in een ver afgelegen voorstad van Glasgow, namelijk de wijk Govan. Voorts maken zij voor het eerst kennis met de goorheid van het bestaan in de verkrotte sloppenwijken van de Britse industriesteden. "Als men voor de deur van ons woonst kwamen wilde men schier niet binnen gaan dat het zoo vuil was, wij stonden in malkanders aangezicht te kijken gelijk zotten. Ik ga hier niet wonen, zeide Jan ". Toch trekken zij eerst nog even naar de verdieping ... en daar wacht hen een nieuwe verrassing : in de kamers zijn de muren nog maar net opnieuw behangen, er staat gloednieuw meubilair, potten en pannen zijn nog ingepakt. Het Schotse "Committee" was duidelijk op snelheid gepakt door de onverhoopt snelle doorstroming van "refugees" naar het noorden !

Aldus beslist ons groepje Oostendenaars zijn intrek te nemen in dit huisje ("Nu onze kamers opgeschikt en in orde gebracht en alles was goed"). En op maandag 21 juni 1915 begint de eerste

werkdag van Joseph in Glasgow, die onmetelijke haven- en industriestad van het noorden, en hij doet dat in gezelschap van Jan Borrey die al zo'n beetje thuis is in Glasgow. Hij biedt zich uiteraard aan op dezelfde scheepswerf waar Jan reeds voorheen tewerkgesteld is, en hij wordt meteen aangeworven want in de scheepsbouw zijn er voortdurend handen te kort ! Het is "eene groote oorlogswerf, zij maakten daar battelschepen, submariens, vliegmachien, mijnen voor in het water te leggen, kanonen, torpetors, bommen, nu alles wat er noodig is voor de oorlog". De "yard" is een echt mierennest waar zo wat 4.500 man door elkaar wriemelt, en aan de overkant van de Clyde is er nog een andere "yard" waar nog eens 5.000 man aan het werk zijn !

Jan wordt tewerkgesteld in de "boat shop" en Joseph bij de "rivetters" (voor het inslaan van klinknagels) in de functie van "stockholder" (magazijnier), en dit voor een uurloon van 10 ½ pence. Er wordt gewerkt van 6 u. 's morgens tot 5.15 u. 's avonds, en zij die in de avond- en nacht"shift" werken, krijgen een uur extra-loon uitbetaald voor het avondgedeelte (van 5.30 u. tot 8 u.) en voorts dubbel uurloon voor het nachtdedeelte (van 9 u. 's avonds tot 5 u. 's morgens). Voor zondagwerk is er insgelijks dubbel uurloon, voor een dagtaak van 9 u. 's morgens tot 5 u. 's avonds. Iedere arbeider op de scheepswerf draagt een insigne met een nummer (het nummer van Joseph is 3309), hetgeen erop wijst dat de veiligheidsmaatregelen toen reeds behoorlijk op punt stonden. En van 9 juli tot en met 19 juli is er de jaarlijkse "holiday" (een sociale verworvenheid die toen in België nog niet gekend was) ("Dat is eene kermesse voor de Scotschen, elk gaat dan op speelreis voor 10 dagen"). Gedurende die "holiday" heeft Joseph "gansch Glasgow rond gewandeld".

Via ons groepje Oostendenaars maken wij aldus kennis met een aspect van de Belgische inwijking in Groot-Brittannië tijdens W.O.I dat tot op heden nog niet nader is onderzocht, namelijk de "resettlement" in het noorden, en meer bepaald in Schotland. De meeste Belgen, en vooral dan de vissers, bleven in het zuiden, zeker wanner zij met hun schip de wijk hadden genomen naar Engeland. Maar over de inwijking en inburgering in Schotland was tot dusver weinig of niets bekend.

(wordt vervolgd)